

คุณธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

The basic virtues of human beings

พระสุวัจน์ สุกจิตโต สายสุวรรณ

Phra Suwat Saisuwan

นักวิชาการอิสระ

Independent Academician

Corresponding Author's E-mail: suwatkey@gmail.com

บทคัดย่อ

คุณธรรมในฐานะเป็นพื้นฐานของมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำให้ถึงความ
ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ “มนุษยธรรม” (ธรรมที่ทำให้คนให้เป็นมนุษย์) เพราะผู้มี
คุณธรรม ได้ ย่อมเป็นคนคุณภาพที่สามารถยกชีวิตให้พัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่งจาก
บุคคลทั่วไปที่ยังคงใช้ชีวิตโดยการชักจูงของสัญชาตญาณเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้มีความ
แล้วนั้น จะก้าวเข้าสู่การเป็นมนุษย์ผู้พร้อมที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งส่วนแห่งสังคมอารยะที่
สามารถจะนำพาทั้งชีวิตของตน ของคนอื่น และของสังคมโดยรวมไปสู่ความร่มเย็นเป็น
สุขอย่างเกื้อกูลกันในวงกว้าง การไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน คุณธรรมเป็นที่ตั้งแห่งกุศล
ธรรมอันเป็นพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติการแสดงออกเป็น
ที่ตั้ง คือเจตนา “คุณธรรม คือ ความดีที่มีอยู่ในใจ ที่ทำให้เกิดผลดีต่อผู้อื่นโดยคนดีมี
คุณธรรมต้อง ซื่อสัตย์สุจริต คิดดี พูดดี ทำดี คิดตรง พูดตรง ทำตรง ทั้งต่อหน้าและลับ
หลัง ไม่พลิกพร้าในคำพูดและการกระทำ รวมถึงต้องมีเมตตาช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก
ที่สำคัญ ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่คดโกง ไม่ข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่า หรือผู้หญิง ไม่ฉ้อ
ราษฎร์บังหลวง และไม่ทำทุจริต” “คุณธรรม คือ ความเป็นมนุษย์” ที่มนุษย์ทุกคนต้อง
นำ สติปัญญามาควบคุมพฤติกรรม ทั้งกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบ ซึ่งจะนำมาถึงความ
สงบร่มเย็นในสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: คุณธรรมพื้นฐาน, ความเป็นมนุษย์

Abstract

Morality as the basis of humanitarianism It is a practice in daily life to be a complete human being "humanitarian" (dharma that makes people human) because those who are virtuous will be a quality person who can raise life to another level from ordinary people who are still Most of his life was influenced by his instincts. As for those who are virtuous, they will step into being a human being who is ready to become a partner of a civilized society who can lead both their own lives, others ' and the society as a whole to a broad and supportive peace. non-interference with each other Virtue is the foundation of goodness which is the basis of human beings. It is a guideline for behavior and expression as the location of the intention. to produce good results for others by being a good person with virtue Honesty, think good, speak good, do good, think straight, speak straight, act directly both in front of and behind your back. Do not waver in words and deeds. including having mercy to help those who are in need Most importantly, they must not oppress others, do not cheat, do not abuse weaker people or women, do not corruption. and do not do dishonesty" "morality is humanity" that all human beings must lead Intelligence comes to control behaviors, both physically, verbally and mentally, to be within the framework. This will bring peace and tranquility in society both now and in the future.

Keywords: Basicmorality, Humanity

บทนำ

คุณธรรมหมายถึงสภาพคุณงามความดี เป็นนามธรรมเป็นเรื่องของจิตที่มีหน้าที่คิด ตามสิ่งต่างๆที่มากกระทบ เช่น ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นลิ้มรส กาย สัมผัส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ใจเป็นทุกข์ เป็นสุข ทำให้คิดถึงอดีต ปัจจุบันและ

อนาคต วนเวียนอยู่อย่างนี้ตลอดไป เพราะเป็นธรรมชาติของจิตที่มี หน้าที่คิดคุณ ในข้อนี้ หมายถึง ความคิดที่ดีมีประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่น ธรรม ในข้อนี้ หมายถึง คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ท่านตรัสสอนตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาแล้ว กับมวลมนุษย์และสัตว์ ทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันในโลกนี้

คุณธรรม ธรรมชาติที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์มีชีวิตจิตใจ มีสติ ปัญญา มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีกับทุกคน หรือที่ เรียกว่า “คิดดี” ส่วนจะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ผู้ที่มีคุณธรรม หมายถึง ผู้ที่มีสติ ปัญญาดี รู้ผิด ชอบ ชั่ว ดี ร้าย บुरา คุณ โทษ เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คิดแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งประเทศชาติบ้านเมือง หรือได้ศึกษาและปฏิบัติตาม พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้ว เรียกว่าเป็น ผู้มีคุณธรรม ประจำใจ ผู้ที่มีคุณธรรม หมายถึงผู้ที่มีความเมตตา กรุณา คือมีความรัก ความสงสาร มีจิตใจ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความ ซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น มีความกตัญญูรู้คุณ พ่อแม่ ครู อาจารย์ และชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีจิตใจอันสูงส่ง มีหิริโอตตปปะ มีความละอายต่อ บาบ มีความเกรงกลัวต่อบาป ไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้ที่ด้อยกว่า มีจิตสำนึกอันดี ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งประเทศชาติบ้านเมือง นี่คือนัยอย่างผู้ที่ “มีคุณธรรมประจำใจ” ผู้ที่ขาดคุณธรรม หมายถึง ผู้ที่มีสติ ปัญญาน้อย ขาดความเมตตา กรุณา ไม่มีความรัก ไม่มีความสงสารต่อผู้ใด ขาดหิริโอตตปปะ ไม่มี ความละอายต่อบาป ไม่มีความเกรงกลัวต่อบาป ไม่เชื่อคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ไม่เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เชื่อว่ามีชาติ ก่อน มีชาติหน้า ไม่ได้ศึกษาและปฏิบัติตาม พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตถูกกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลงครอบงำ คิดแต่สิ่งชั่วร้าย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งประเทศชาติบ้านเมือง ถือว่าผู้ นั้นมีธรรมชาติที่เป็นโทษ หรือเรียกว่า “ขาดคุณธรรมประจำใจ” นี่คือนัยที่ขาดคุณธรรม ซึ่งเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น ยังมีคำสอนของพระพุทธเจ้า อีก มากมายที่ผู้ใดนำมาปฏิบัติตามแล้ว จะทำให้เกิดคุณธรรมแก่ตนเอง

ธรรมสำหรับมนุษย์ธรรมที่ทำให้คนให้เป็นคนที่ควรแก่การเคารพนับถือ ปกติมนุษย์เราจะต้องไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายร่างกายกันเพราะคนก็สัตว์ก็ต่างก็รักชีวิตของตนด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ประสงค์จะให้ใครมาฆ่า หรือมาทำร้ายร่างกายตน หรือทรมานตนให้ได้รับความลำบากคนที่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตของคนอื่นสัตว์อื่นจึงชื่อว่าผิดปกติของมนุษย์ ปกติมนุษย์จะต้องไม่ขโมยทรัพย์สินสมบัติของกันและกันเพราะใครๆก็รักและหวงแหนในทรัพย์สินของตน ไม่ประสงค์จะให้ใครมาเบียดเบียนและล่วงเกินในทรัพย์สินของตน คนที่ขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นจึงชื่อว่าทำผิดปกติของมนุษย์ ปกติของมนุษย์จะต้องไม่ล่วงละเมิดประเวณีของกันและกัน เพราะลูกใครเมียใครสามีใคร ใครๆ เขาก็หวง ไม่ประสงค์จะให้ใครมารังแกข่มเหงน้ำใจลูกเมียสามีเปรียบเหมือนทรัพย์สินอันมีค่าของเขา ปกติของคนเราจะต้องไม่โกหกหลอกลวงกัน เพราะทุกคนไม่พึงปรารถนาจะให้ใครมาโกหกหลอกลวงตน ไม่ปรารถนาจะให้ใครมาหักรานประโยชน์ของตน ปรารถนาแต่ความสัตย์ความจริงด้วยกันทั้งสิ้น ปกติมนุษย์ที่โกหกหลอกลวงผู้อื่นจึงชื่อว่าทำผิดปกติของมนุษย์ ปกติของมนุษย์คนเราจะต้องรักษากายวาจาให้เรียบร้อยบำบัตทุกข์บำรุงสุขให้แก่ร่างกายของตน ไม่ปรารถนาจะให้ร่างกายได้รับความลำบากด้วยทุกข์เวทนาต่างๆ ทั้งพยายามเสริมสร้างร่างกายให้เจริญด้วยกำลังและสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา จึงต้องงดเว้นจากการทำร้ายร่างกายตนเองด้วยการไม่ทำตนให้ผิดปกติรวมถึงการที่มนุษย์เสพของมีนเมาต่างๆ เสพติดให้โทษเป็นคนขาดสติสัมปชัญญะตกอยู่ในฐานะแห่งความเป็นผู้ประมาทหากสังคมมนุษย์ไม่มีคุณธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจแล้วมนุษย์ก็จะมีพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตไม่ต่างอะไรจากสัตว์ทั่ว ๆ ไป

บทความนี้ได้้นำประเด็นเรื่องคุณธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ และนำมาซึ่งความสุข มีชีวิตที่มั่นคงในสังคม ในทุกสถานบัน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา

2. คุณธรรม

คุณธรรม (อังกฤษ: virtue) มีความหมายตามพจนานุกรมว่า "สภาพคุณงามความดี" เป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทางบวกที่ถือกันว่าดีงามทางศีลธรรม ฉะนั้นจึงได้รับยกย่องเป็นรากฐานของหลักการและศีลศีลธรรมดี คุณธรรมส่วนบุคคลเป็นลักษณะ

เฉพาะที่เป็นค่านิยมว่าส่งเสริมความยิ่งใหญ่โดยรวมและปัจเจก ตรงข้ามกับคุณธรรม คือ ความชั่วร้าย (vice)

คุณธรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงมาตรฐานทางศีลธรรม และเป็นรูปแบบของความคิดและการกระทำบนพื้นฐานของมาตรฐานทางศีลธรรม คุณธรรมอาจนับรวมในบริบทกว้าง ๆ ของค่านิยม บุคคลแต่ละคนละมีแก่นของค่านิยมภายในใจที่เป็นหลักของความเชื่อ ความคิด ความเห็น ของคน ๆ นั้น ความซื่อสัตย์ต่อเอง (integrity) ในแง่ของค่านิยม คือคุณธรรมที่ เชื่อมค่านิยมของคน ๆ นั้นเข้ากับ ความเชื่อ ความคิด ความเห็น และการกระทำของเขา สังคมมีค่านิยมร่วมที่คนในสังคมยึดถือร่วมกัน ค่านิยมส่วนตัวโดยทั่วไปแล้ว มักจะเข้ากับค่านิยมของสังคม

คุณธรรมของบุคคล สามารถจัดได้เป็น 4 กลุ่มแบ่งตามค่านิยม:

- จริยธรรม (ดี - เลว, มีศีลธรรม - ขัดศีลธรรม - ไร้ศีลธรรม, ถูก - ผิด)
- สุนทรียภาพ (ไม่สมดุล, พอใจ)
- ลัทธิคำสอน (การเมือง, ศาสนา, ค่านิยมและกระแสสังคม)
- คุณธรรมโดยกำเนิดสันดาน

คุณธรรมสำคัญของวัฒนธรรมตะวันตกคลาสสิก (The four classic Western Cardinal virtues) คือ:

- ความอดทนอดกลั้น (temperance)
- ความรอบคอบ (prudence)
- ความกล้าหาญ (courage)
- ความยุติธรรม (justice)

ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้มีที่มาจากปรัชญากรีก เช่น งานเขียนของ พลาโต ซึ่งอาจรวมถึงงานของโซคราติส

2.1 คุณธรรมตามศาสนาพุทธ

พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามแนวทางของมรรค 8 ซึ่งอาจนับเป็นรายการจำแนกคุณธรรม ดังนี้ 1. สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงด้วยปัญญา เข้าใจอริยสัจ 4 2. สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม 3. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง

การพูดสนทนา แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม 4. สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงามทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง 5. สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน 6. สัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม 7. สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ 8. สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิรณายอยู่เป็นปกติ

2.2 คุณธรรมแบบโรมัน

ได้ให้นิยามคุณธรรมคือเป็น อำนาจทางจิตวิญญาณ (Auctoritas หรือ "Spiritual Authority") การมีจุดยืนทางความคิด ความเป็นมิตร (Comitas หรือ "Humour") ความสุภาพ ใจกว้าง และเป็นมิตร ความบากบั่นภาคเพียร (Constantia หรือ "Perseverance") ความมุมานะ พยายาม อดทน ความอ่อนโยน (Clementia หรือ "Mercy") ศักดิ์ศรี (Dignitas หรือ "Dignity") การมีคุณค่าแห่งตน มีความภาคภูมิใจในตัวเอง วินัย (Disciplina หรือ "Discipline") ความมั่นคงเด็ดเดี่ยว (Firmitas หรือ "Tenacity") ความแข็งแกร่งของจิตใจที่จะยึดมั่นกับจุดมุ่งหมาย ความประหยัดมัธยัสถ์ (Frugalitas หรือ "Frugality") ความรับผิดชอบ (Gravitas หรือ "Gravity") การรู้ถึงความสำคัญของงานที่ได้รับมอบหมาย ความน่าเชื่อถือ (Honestas หรือ "Respectability") การรู้จักมารยาทธรรมเนียม (Humanitas หรือ "Humanity") การขยันทำงานหนัก (Industria หรือ "Industriousness") การมีความยุติธรรม (Iustitia หรือ "Justice") ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Pietas หรือ "Dutifulness") ความรอบคอบ (Prudentia หรือ "Prudence") การรักษาสุขภาพและความสะอาด (Salubritas หรือ "Wholesomeness") การควบคุมตัวเอง (Severitas หรือ "Sternness") ความซื่อสัตย์ (Veritas หรือ "Truthfulness") ความเป็นลูกผู้ชาย (Virtus หรือ "Manliness") ความองอาจ กล้าหาญ

2.3 คุณธรรมตามความเชื่อปรัชญาจีน

"คุณธรรม" หรือ เต๋อ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในปรัชญาจีน โดยเฉพาะ ลัทธิเต๋า เต๋อ เต็มที่ หมายถึง คุณธรรม ในแง่ของ บุคลิกส่วนตัวของบุคคล ความแข็งแกร่งภายใน และ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและหลักการ (integrity) แต่ความหมายได้เปลี่ยนมาเป็นเรื่องของศีลธรรม

หลักศีลธรรมของขงจื้อ จะกล่าวถึง มนุษยธรรม (humanity), การเคารพพ่อแม่และบรรพชน (filial piety), และ การพฤติกรรมให้เหมาะสม ปฏิบัติตามประเพณี (proper behavior, performance of rituals) แต่ความหมายของเต๋อสำหรับลัทธิเต๋าแล้วละเอียดอ่อนกว่าขงจื้อมาก ซึ่งคร่าว ๆ คือ การดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งเต๋า ค่านิยมหนึ่งที่สำคัญมากของจีนก็คือ บุคคลควรจะมีสถานะทางสังคม ที่เป็นผลมาจากคุณธรรมของเขาที่ได้แสดงออกมา ไม่ใช่ได้สถานะมาจากการชาติตระกูล ขงจื้ออธิบายความหมายคำว่า เต๋อไว้ว่า "ผู้ถือไว้ซึ่งคุณธรรมนั้น เปรียบได้กับดาวเหนือ ที่ยึดมั่นในที่ของตน เป็นดาวอื่น ๆ ที่ต้องหมุนรอบ ๆ มัน"

2.4 คุณธรรมของซามูไร

ฮากาคูระ (Hagakure) ตำราซามูไร บันทึก คำกล่าวของ ยามาโมโตะ ซุนะโตโมะ (Yamamoto Tsunetomo) เกี่ยวกับ มุมมองของเขาเรื่องคุณธรรม ที่เขาสอบานปฏิบัติทุก ๆ วันไว้ว่า อย่าให้ใครปฏิบัติกฏซามูไร (Bushido) เกินหน้าได้, ทำตัวให้เป็นประโยชน์กับเจ้านาย, ทำตัวเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่, มีความเมตตา และทำประโยชน์แก่ผู้อื่น

กฏของซามูไร (Bushidō code) โดยทั่วไปแล้ว จะประกอบไปด้วยคุณธรรมเจ็ดข้อ: 1.เที่ยงธรรม (Rectitude) ซามูไรเชื่อในความยุติธรรมที่ตาบอด. เขาจะทำทุกอย่างเท่าที่จะทำได้เพื่อให้เป็นจริงและเขาจะต่อสู้เพื่อให้เป็นจริง ที่นี้ไม่มี "มาตรการครึ่ง" สำหรับซามูไรมีเพียงถูกและผิดและเขาจะต่อสู้ด้วยวิธีใดก็ตามที่เขาต้องการเพื่อให้ได้เป็นคนแรกจนถึงวันสุดท้ายของวัน. 2.กล้าหาญ (Courage) สิ่งที่น่าอัศจรรย์ที่สุดสำหรับซามูไรคือเข้าสู่ "กระสุนเต๋า" และไม่ทำอะไร. ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะต้องมีความกล้าหาญเมื่อสถานการณ์ต้องการและเคลื่อนย้ายมวลชนเพื่อปกป้องสาเหตุที่ชอบธรรมแม้ว่านั่นจะหมายถึงการเสี่ยงชีวิตของคุณ. 3.เป็นประโยชน์ (Benevolence) ซามูไรเป็นนักรบที่มีทักษะแข็งแกร่งและรวดเร็วไม่เหมือนคนอื่นด้วยการเดินเท้า ด้วยเหตุนี้สิ่งนี้เสมอ เขาต้องใช้กำลังของเขาในการปกป้องผู้อื่น. หากสถานการณ์ไม่ได้เกิดขึ้นคุณต้องมองหามันเพื่อที่คุณจะได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้มากที่สุด. 4.เคารพ (Respect) ความโหดร้ายและการดูหมิ่นเป็นศัตรูที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของซามูไรที่เคารพตนเอง. แม้แต่ในการต่อสู้ที่กรบต้อง มีความเคารพและใจดีกับฝ่ายตรงข้ามของ

คุณ. ไม่อย่างนั้นเขาก็แค่แสดงให้เห็นถึงด้านที่ชั่วร้ายและรุนแรงของเขาและนั่นทำให้เขาเป็นเพียงสัตว์ป่าสัตว์ที่ควบคุมโดยสัญชาตญาณของเขาเท่านั้น. 5.ซื่อสัตย์ (Honesty) คำพูดของชาмуไรมีค่ามากกว่า อัญมณีที่มีค่าที่สุดในโลก. เมื่อเขาบอกว่าเขาจะทำอะไรก็ทำ. ไม่ได้พูดว่า: "ตกลงฉันสัญญาว่าฉันจะทำ" เหตุผลคืออะไร สิ่งที่ควรพูดและทำคือคำสองคำที่มีความหมายเหมือนกันสำหรับชาмуไร.6.มีเกียรติ (Honor) ไม่ต้องสงสัยหนึ่งในคุณธรรมที่เกี่ยวข้องมากที่สุดที่มีอยู่ภายในรหัสของบูชิโด. การกระทำและไม่ใช่คำพูดคือสิ่งที่กำหนดชาмуไรที่ดี. หากไม่ว่าด้วยเหตุผลใดและน้อยที่สุดพวกเขาได้แสดงความจริงซื่อสัตย์พวกเขาสามารถกู้คืนได้โดยเชปคุเท่านั้น. 7.ภักดี (Loyalty) ชาмуไรซื่อสัตย์ต่อผู้ที่ติดตามเขาอย่างเต็มที่ มันไม่สำคัญว่ามันจะเป็นเจ้านายหรือคนรับใช้ของคุณ หากเขาสัญญา (หรือทำ) ว่าเขาจะดูแลพวกเขาและให้เกียรติพวกเขา, เขาต้องรักษาคำพูดของเขาด้วยผลที่ตามมาทั้งหมด. ไม่เช่นนั้นเขาจะกลายเป็นคนโกหกหลอกลวงและไม่น่าเชื่อถือ.

2.5 คุณธรรมศาสนาเซน

หลักจริยธรรมที่สำคัญคือปณิญา หรือข้อปฏิบัติพื้นฐาน มี 5 ประการ ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม คือ 1. อหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายชีวิต 2. สัตยะ คือ ความสัตย์ไม่พูดเท็จ 3. อัศติยะ คือ การไม่ลักขโมย 4. พรหมจริยะ คือ การประพฤติพรหมจรรย์ 5. อปริครหะ คือ การไม่ละโมภ ไม่อยากได้สิ่งต่าง ๆ และหลักเมตตากรุณา 4 คือ หลักธรรมที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นมี 4 ประการ 1. มีความกรุณาโดยไม่หวังผลตอบแทน 2. ยินดีในความได้ดีของผู้อื่น 3. มีความเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น 4. มีความกรุณาต่อผู้ทำผิด หลักฆราวาสธรรม หรือ ธรรมสำหรับคฤหัสถ์มี 12 ประการ 1-5 คือปณิญา 5 ประการ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว 6. ไม่เบียดเบียนสิ่งที่มีวิญญาณทั้งหลาย 7. ไม่ออกไปพ้นเขตของตนในทิศใดทิศหนึ่ง 8. มีความพอดีในการกิน การใช้ 9. ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย 10. บำเพ็ญทุกเทศกาล 11. จำอุโบสถและฟังธรรม 12. ต้อนรับเลี้ยงดูแขกผู้มาเยือน

2.6 คุณธรรมของอัสวิน

คุณธรรมของอัสวิน คือ กฎธรรมเนียมที่อัสวินในยุคกลางยึดถือ มันเป็นเสมือนกับมาตรฐานของอัสวินที่จะต้องยึดเป็นหลักปฏิบัติทุก ๆ วันเครื่องหมาย

คำสั่งของเซนต์ จอห์น เครื่องหมายคำสั่งของเซนต์ จอห์น (Order of St. John) ซึ่งเป็นทางเซนแปดแฉก โดยทางเซนสี่ก้านมีรูปสิงโตและยูนิคอร์นพิทักษ์ชั้นอยู่ สี่ก้านของทางเซนหมายถึง ความรอบคอบ (Prudence), การควบคุมตัวเอง (Temperance), ความยุติธรรม (Justice), และ ความกล้าหาญ (Fortitude) และ แปดแฉก หมายถึงสุขคติทั้งแปด ซึ่งคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility), เมตตา (Compassion), มารยาท ความสุภาพ (Courtesy), การเสียสละ (Devotion), ความกรุณา (Mercy), ความบริสุทธิ์ (Purity), สันติ (Peace), และความทรหดอดทน (Endurance) ซึ่งมีความสอดคล้องกับคุณธรรมของคาวบอย

2.7 คุณธรรมของอินเดียนแดง

สี่คุณธรรมที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นคุณธรรมสำคัญทางจิตวิญญาณของชนพื้นเมืองในอเมริกา คือ เคารพเทพเจ้า (respect for deity), เคารพพระแม่ธรณี (respect for Mother Earth), เคารพต่อเพื่อนมนุษย์ (respect for one's fellow man), และ เคารพต่ออิสรภาพของปัจเจกชน (respect for individual freedom)

2.8 คุณธรรมตามจิตวิทยาสมัยใหม่

คริสโตเฟอร์ ปีเตอร์สัน (Christopher Peterson) และ มาร์ติน เซลิกแมน (Martin Seligman) ซึ่งเป็นนักวิจัยชั้นนำทางด้านจิตวิทยาเชิงบวก (positive psychology) ได้เสนอรายการของบุคลิกภาพและคุณธรรม ในหนังสือ Character Strengths and Virtues". โดยใช้เวลาศึกษาอยู่ 3 ปี หนังสือได้จำแนก คุณธรรมออกเป็น 24 ชนิด (โดยแบ่งเป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ) คุณธรรมเหล่านี้ได้จากการศึกษาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ และก็พบความคล้ายคลึงกันของคุณธรรมตามวัฒนธรรมที่แตกต่างกันประเภทใหญ่ ๆ ทั้ง 6 ของคุณธรรมได้แก่ ความกล้าหาญ (courage), ความยุติธรรม (justice), ความมีมนุษยธรรม (humanity), การควบคุมอารมณ์ (temperance), อดุตรภาพ transcendence), และ ปัญญา (wisdom). หมายเหตุ นักจิตวิทยาบางคนยังเสนอแนะให้แบ่งคุณธรรมออกเป็นประเภทที่น้อยกว่า 6 ประเภท เช่น 24 คุณธรรมนั้นสามารถแบ่งได้เป็น: คุณธรรมด้านการรู้การเข้าใจ (Cognitive Strengths), คุณธรรมด้านการควบคุมอารมณ์ (Temperance Strengths), และ คุณธรรมด้านสังคม (Social Strengths)

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอสรุปได้ว่าคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน ปัญหาของสังคมไทยที่ประสบพบเห็นอยู่ทุกวันนี้เกิดจาก “คน” ปัญหาเริ่มต้นที่ “คน” และมีผลกระทบถึง “คน” การแก้ปัญหาสังคมจึงต้องแก้ด้วย “การพัฒนาคน” เพื่อให้คนมีปัญญา มีความรู้มีคุณธรรมและมีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต จะเห็นได้ว่าคุณธรรมไม่ว่าจะชนชาติใดภาษาใด คุณธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความเป็นระเบียบ ความสงบสุข ความเจริญให้แก่ปัจเจกบุคคล สังคม เป็นฐานความสุขแก่ส่วนรวม คุณธรรมนั้นจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการทำความดีตามที่จิตใจของเราเห็นดีเห็นงามหรือยินยอมพร้อมใจ เมื่อคนเราปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคม ย่อมได้รับการยอมรับหรือยกย่องว่าเป็นความดีงาม ซึ่งคนเราจะอยู่และเป็นคนดีในสังคมได้นั้น จะต้องมีความดีเป็นหลักพื้นฐานทางด้านจิตใจ ดังนั้นความสำคัญของคุณธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างความสงบสุขและความเจริญให้แก่บุคคล และเป็นฐานแห่งความสุขแก่ส่วนรวม ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเราจะพัฒนาคนอย่างไรเพื่อให้คนมีชีวิตที่ดีงามสามารถใช้ความรู้และแก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ได้ ปฏิบัติต่อเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง อยู่ในระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ บริโภคผลผลิตด้วยปัญญา รู้อะไรดี อะไรชั่ว มีทัศนคติทางจริยธรรมที่เหมาะสม ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นคุณสมบัติของคนที่มีคุณธรรม ต้องยึดถือเป็นหลักสำคัญ กล่าวโดยสรุป คุณธรรมคือความกล้าเถียงอุปนิสัย ซึ่งเป็นผลของการกระทำหน้าที่จนกลายเป็นนิสัยนั่นเอง

3.ความเป็นมนุษย์

คำว่า มนุษย์ ความหมายโดยพยัญชนะ มาจากคำว่า มนะ+อุชย (มนะ หรือ มโน แปลว่า จิตใจ ส่วน อุชยะ แปลว่าสูง) แปลว่า ผู้มีจิตใจสูง ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา มนุษย์เป็นธาตุ เป็นธรรม เป็นสภาวะ มีองค์ประกอบทางกายหรือรูป (ดิน น้ำ ลม ไฟ) และ ทางจิต (เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ทั้งหมดรวมกันเรียกว่า “ขันธ 5” รูปขันธเป็นส่วน กาย นามขันธทั้งสี่เป็นส่วนใจ โดยขันธทั้ง 5 อิงอาศัยกัน ชีวิตมนุษย์ต้องมีทั้งกายและใจที่ทำ หน้าที่เป็นปกติและประสานสอดคล้องกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ด้วยดี

ความหมายของชีวิตโดยใจความแล้ว อยู่ที่การสืบทอดของขันธ 5 อิงอาศัยกันและกัน สืบต่อกัน และดำเนินไปในแต่ละวันทั้งตัวเองและเชื่อมต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกที่

ผ่านเข้า มาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และกระทำต่อโลก ผ่านการแสดงออกด้วยการกระทำทาง กาย ทางวาจา และการคิดนั่นเอง ความเป็นไปต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นพระพุทธเจ้า เรียกว่า กฎธรรมชาติ เรียกในภาษาบาลีว่า “ธรรมนิยาม” คือ ความเป็นไปตามธรรมดาแห่ง เหตุปัจจัย ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสอธิบายผ่านหลักธรรมใหญ่ๆ อยู่ 2 หมวด ได้แก่ ไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ 3 และปฏิจจสมุปบาท กล่าวคือ ไตรลักษณ์แสดงถึงลักษณะที่เหมือนกัน ของสิ่งทั้งหลายที่เป็นสังขาร (รวมทั้งชีวิตของมนุษย์ด้วย) ว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ส่วนหลักปฏิจจสมุปบาท มุ่งแสดงถึงอาการที่สิ่งทั้งหลายมีความสัมพันธ์ด้วย การเป็นเหตุปัจจัยสืบต่อให้กันและกันปรากฏตัวเป็นกระแสจรมองเห็นได้ว่า เป็นไตรลักษณ์ จากฐานคิดนี้ มนุษย์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้มาจากการสร้างของพระ เจ้าแต่เกิดจากเหตุปัจจัยที่สืบเนื่องกันจนเป็นผลแห่งการกระทำ “กรรมลิขิต” ของมนุษย์ตาม กฎธรรมชาตินั่นเอง ดังนั้น เมื่อรู้ว่าชีวิตมนุษย์คืออะไร ชีวิตเป็นอย่างไร ชีวิตเป็นไปอย่างไร มนุษย์ก็ควรจะออกแบบชีวิตของตนเองได้ว่า ชีวิตควรเป็นอยู่/ควรให้เป็นไปอย่างไร และ เป้าหมายของชีวิตคืออะไร

หลักพื้นฐานของ “ความเป็นมนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ ไม่เอาเปรียบ ไม่ละเมิดสิทธิของ ผู้อื่น ไม่กร้าวร้าว และประกอบสัมมาอาชีพเพื่อประโยชน์ของสังคม”

การที่มนุษย์เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข ร่มเย็น หรือทำงานร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมียึดเหนี่ยวให้ทุกคนคิดและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและทุกคนถึงพอใจร่วมกัน สิ่งนั้นเรียกว่า “ความดี” กล่าวคือ การคิดดี พูดดี ทำดี ซึ่งหากมีในบุคคลใดสังคมใดแล้ว บุคคลนั้นสังคมนั้นอาจเรียกได้ว่ามี “คุณธรรม” อันจะนำมาซึ่งคุณประโยชน์ส่วนตนและสังคมส่วนรวม เพราะความเจริญก้าวหน้าของสังคมตั้งแต่ระดับเล็กสุด คือ ครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งระดับใหญ่สุดคือประเทศชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติทุกระดับชั้นมีคุณธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีแรงผลักดันในการพัฒนาสังคม สามารถเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม คุณธรรม คือ สภาพแห่งความดีงามในจิตใจ ซึ่งทำให้เคยชินกับการประพฤติ

ปฏิบัติ บุคคลผู้มีคุณธรรม คือ ผู้มีความเคยชินในการประพฤติ ภายใต้ความรู้สึกดีงาม และตามมาตรฐานของสังคมที่เกี่ยวข้องกับหลักของศีลธรรม

4.หลักคุณธรรมกับความเป็นมนุษย์

คุณธรรม เป็นเครื่องจรรโลงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เราไม่ตีค่าความเป็นมนุษย์ที่ตัวเงิน แต่จะตีค่ากันที่คุณธรรม ผู้มีคุณธรรมจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี เป็นคนมีค่าของสังคม ส่วนผู้ไร้คุณธรรมจะเป็นคนมีค่าน้อยและอาจถูกประณามจากสังคมว่า “เป็นคนแต่ก็เหมือนมิใช่คน” คือ เป็นคนแต่เพียงร่างกายแต่ใจนั้นไม่มีความเป็นคน ความเป็นคนในที่นี้ก็คือการเป็นผู้มีคุณธรรมและเป็นคนดีของสังคมนั่นเอง. “ความซื่อตรง” ทำให้คนมีความสมบูรณ์ในความคิดและการกระทำ เพราะไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างความคิด การพูดและการกระทำของบุคคลนั้น หรือหากจะกล่าวเป็นสำนวนก็จะได้ว่า “เป็นบุคคลที่ปากกับใจตรงกันอยู่เสมอ” นั่นเองคุณธรรม เป็นเครื่องเสริมมิตรภาพ เช่น “ความจริงใจ” ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น คนไม่จริงใจย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น ไม่แต่เฉพาะในเรื่องใหญ่ๆ หรือสำคัญๆ แม้แต่เรื่องเพียงเล็กน้อยก็จะไม่มีใครให้ความไว้วางใจ จึงทำให้เสียประโยชน์ที่ควรจะได้ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความสงบสุข และความเจริญให้แก่สังคมโดยรวม นั่นก็เพราะว่าความสงบสุขในสังคมจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมมีคุณธรรมบางประการที่ทำให้ไม่เบียดเบียนกัน ไม่กลั่นแกล้งกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ใช่เสริมภาพจนเกินเลยล่วงล้ำสิทธิของกันและกัน ไม่ละเลยต่อการที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย วินัย และจรรยาวิชาชีพที่ใช้บังคับกัน เป็นต้น คนที่ไม่มีคุณธรรมจะไม่สามารถช่วยสร้างสรรค์จรรโลงและป้องกันรักษาประเทศชาติได้เลย เพราะการสร้างสรรค์จรรโลงและป้องกันประเทศชาติเป็นงานใหญ่ที่สำคัญ การทำงานใหญ่ที่สำคัญเช่นนี้ต้องอาศัยคุณธรรมหลายประการ เช่น ความสุจริต ความมุ่งมั่น ความอดทน เป็นต้น

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอสรุปได้ว่าคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน ปัญหาของสังคมไทยที่ประสบพบเห็นอยู่ทุกวันนี้เกิดจาก “คน” ปัญหาเริ่มต้นที่ “คน” และมีผลกระทบถึง “คน” การแก้ปัญหาสังคมจึงต้องแก้ด้วย “การพัฒนาคน” เพื่อให้คนมีปัญญา มีความรู้มีคุณธรรมและมีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต จะเห็นได้ว่าคุณธรรมไม่ว่าจะชนชาติใดภาษาใด คุณธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความเป็น

ระเบียบ ความสงบสุข ความเจริญให้แก่ปัจเจกบุคคล สังคม เป็นฐานความสุขแก่ส่วนรวม คุณธรรมนั้นจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการทำความดีตามที่จิตใจของเราเห็นดีเห็นงามหรือยินยอมพร้อมใจ เมื่อคนเราปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคมย่อมได้รับการยอมรับหรือยกย่องว่าเป็นความดีงาม ซึ่งคนเราจะอยู่และเป็นคนดีในสังคมได้นั้น จะต้องมียุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานทางด้านจิตใจ ดังนั้นความสำคัญของคุณธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างความสงบสุขและความเจริญให้แก่บุคคลและเป็นฐานแห่งความสุขแก่ส่วนรวม ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเราจะพัฒนาคนอย่างไรเพื่อให้คนมีชีวิตที่ดีงามสามารถใช้ความรู้และแก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ได้ ปฏิบัติต่อเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง อยู่ในระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ บริโภคผลผลิตด้วยปัญญา รู้อะไรดี อะไรชั่ว มีทัศนคติทางจริยธรรมที่เหมาะสม ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นคุณสมบัติของคนที่มีคุณธรรม ต้องยึดถือเป็นหลักสำคัญ กล่าวโดยสรุป คุณธรรมคือความกล้าเลิศแห่งอุปนิสัยซึ่งเป็นผลของการกระทำหน้าที่จนกลายเป็นนิสัยนั่นเอง

บทสรุป

มนุษย์เมื่อมีคุณธรรม คือหลักปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ในสังคม นามว่าคุณธรรม มนุษย์มีคุณธรรมที่แตกต่างกัน มีทั้งดี เลวและไม่ดีไม่เลว ระดับคุณธรรมของมนุษย์แต่ละคน อาจมีติดตัวมาแต่เกิด หรือมาพัฒนาได้ในภายหลัง จากสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และกรอบประเพณีสังคม จากการศึกษาพอได้แนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมุ่งหวังสภาวะแห่งความสมบูรณ์ที่สุดแห่งตน ซึ่งสภาวะแห่งความสมบูรณ์ที่สุดเป็นสิ่งที่อยู่ในความสามารถและสติปัญญาของมนุษย์ที่จะสามารถดำเนินไปได้ด้วยตนเอง แต่เขาจะต้องรับผิดชอบต่อการเสริมสร้างชีวิตตนเองให้พัฒนาสูงขึ้นสู่ระดับที่ดีกว่า สูงกว่า แต่มนุษย์ขาดคุณธรรมในตัวเอง จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองขึ้นสู่ความสมบูรณ์ของชีวิตได้ มนุษย์ยังขาดจิตสำนึกในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ปล่อยตัวเองเป็นทาสของอารมณ์ ความอยาก กิเลสตัณหา ตลอดเวลา หากมนุษย์สร้างจิตสำนึกให้มั่นคง และหนักแน่นได้แล้วก็จะเป็นบันไดก้าวไปสู่ความสมบูรณ์ของมนุษย์ต่อไป “คุณธรรม คือ ความเป็นมนุษย์” ที่มนุษย์ทุกคนต้องนำสติปัญญามาควบคุมพฤติกรรม ทั้งกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของ “คิดดี พูดดี ทำดี” เพื่อประโยชน์ของ

สังคม หลักธรรมที่สร้างสติปัญญาให้กับมนุษย์ กล่าวคือ ต้องหมั่นฝึกตนเองให้ “รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้กาล รู้ประมาณ รู้ชุมชน และรู้บุคคล” ในทุกการกระทำโดยคิดทบทวนอยู่เสมอว่า “ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ไม่กร้าวร้าย และประกอบสัมมาอาชีพ” หากทุกคนนำไปปฏิบัติจริงจะได้ชื่อว่า “มนุษยธรรม”

เอกสารอ้างอิง

การศาสนา, กรม.(2541). *คู่มือการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. *พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สลลขันธ์วรรค เล่ม*

1 ภาค 1

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). “*พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*”.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคนและสังคม*.

กรุงเทพฯ : การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.

พิมพ์ครั้งที่ 12 พ.ศ. 2546.

_____. (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 32 กรุงเทพมหานคร:

เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และนุชนารถ สุนทรพันธุ์. (2537). *การศึกษาเพื่อพัฒนา*

ชีวิตและสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประวัติ พันผาสุก. (2549). *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เชียงใหม่.

วศิน อินทสระ. (2541). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ทองขาว.

_____. (2541). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทย

พัฒนาพานิช.

สุชีพ ปุณฺณภาพ. (2550). พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ . กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม.